

Øget ulighed som følge af indvandring

Yngre danskere, uden uddannelse, tjener i dag mindre, end de ville have gjort, hvis der ingen indvandring havde været de foregående ti år. De højtuddannede tjener til gengæld stort set det samme. Indvandringen har, med andre ord, ramt skævt, og hovedforklaringen er, at der er kommet mange indvandrere uden og få med uddannelse til landet.

Det viser en ny analyse fra Rockwool Fonden, *Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse*. Analysen er gennemført af Centre for Economic and Business Research (CEBR), Handelshøjskolen i København, i samarbejde med Rockwool Fondens Forskningsenhed.

Forskerholdet har set på samtlige de mennesker, der er indvandret til Danmark frem til og med 2004, og blandt andet undersøgt, hvilke konsekvenser indvandringen har haft for forskellige grupper af indfødte danskere. Det viser sig, at indvandringen har haft vidt forskellige konsekvenser.

Den indvandring, vi fik alene i tiåret 1995 til 2004, har betydet, at yngre ufaglærte i 2004 tjente mellem 1 og 5 procent mindre, end de ellers ville have gjort.

”Ufaglærte danskere har betalt en pris for indvandringen. Uden den ville deres løn have været højere, end den er i dag. Forklaringen er, at flere har konkurreret om de samme ufaglærte job, fordi mange indvandrere ingen uddannelse havde med i bagagen. Det har holdt lønnen nede,” siger professor Jan Rose Skaksen CEBR, Handelshøjskolen i København.

Han understreger, at en evt. udvidelse af green-card-ordningen, som det diskuteres for tiden, ikke vil påvirke denne her gruppe. Tanken er netop at tiltrække flere med uddannelse til landet.

Mens forskerne i den nye undersøgelse har fokuseret på de fordelingsmæssige

FOTO: STIG STASIG

effekter af indvandringen, står det fortsat tilbage at undersøge, hvad Danmark – samlet set – har fået af tab og gevinster ved indvandringen.

Farlige job

Analysen viser i øvrigt, at forskellige grupper af indvandrere oplever meget forskellige vilkår på det danske arbejdsmarked.

F.eks. går det rigtig godt for dem, der er indvandret fra den gamle del af EU. De har højere kvalificerede job og tjener flere penge, end danskerne gør i almindelighed.

Modsat forholder det sig med indvandrere fra mindre-udviklede lande. De er koncentreret i brancher, hvor lønnen er lav, og hvor arbejdet er forbundet med en betydelig risiko for nedslidning.

Den gruppe indvandrere har også vist sig at have en svagt negativ effekt på danskernes lønninger i de virksomheder, hvor de bliver ansat. Samtidig er der en svagt øget risiko for, at danskerne her bliver ledige.

”En skæv indvandring – hvor kun få havde en uddannelse, de fleste havde ingen – har haft fordelingsmæssige konsekvenser. Det er først og fremmest ufaglærte, som mærker øget konkurrence.”

Jan Rose Skaksen

Indhold

Indvandringen til Danmark ændrer karakter

En stadig stigende andel af indvandrerne kommer fra den udviklede del af verden. Og de klarer sig godt på det danske arbejdsmarked – især den del af dem, der kommer fra de gamle EU-lande. Disse indvandrere tjener 11 pct. mere end danskerne i gennemsnit . . . . . side 3

Indvandrere koncentreret i få brancher med høj risiko

Indvandrere fra mindre-udviklede lande koncentrerer sig i få brancher, hvor de har lavtlønnede job. Job, som er forbundet med en betydelig risiko for nedslidning. En væsentlig forklaring er et lavt uddannelsesniveau. To ud af tre har ingen uddannelse . . . . . side 7

Ufaglærte mister indtægt som følge af øget konkurrence om ufaglærte job

Mens højtuddannede danskere har udsigt til kun at opleve de positive gevinster ved indvandringen, så forholder det sig modsat med de yngre ufaglærte: De har allerede mærket indvandringen på lønnen. Forklaringen er, at flere har konkurreret om at besætte de samme job . . . . . side 9

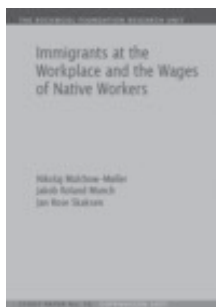
Løn på virksomheder påvirkes af indvandring

Lønnen på de enkelte virksomheder bliver påvirket af, om der ansættes indvandrere. Men, hvor meget – og hvilken retning, op eller ned – afhænger af en lang række forhold. For eksempel hvem, der ansættes, hvorfor de kommer hertil, og hvem de konkurrerer med . . . . . side 11

Lav løn til østeuropæere i landbruget

Det har ikke udhulet lønnen for de danskere, der arbejder i landbruget, at de har fået mange østeuropæiske kolleger de senere år. Til gengæld har østeuropæerne selv en lav løn: I 2004 tjente de kun 74 pct. af den løn, ufaglærte tjente i gennemsnit . . . . . side 13

Undersøgelsens publicering

Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse. Af Nikolaj Malchow-Møller, Jakob Roland Munch og Jan Rose Skaksen. (Arbejds-papir 16. Rockwool Fondens Forskningsenhed. 2007).

Udenlandsk arbejdskraft i landbruget. Omfang, udvikling og konsekvenser. Af Claus Aastrup Jensen, Nikolaj Malchow-Møller, Jakob Roland Munch og Jan Rose Skaksen. (Arbejds-papir 17. Rockwool Fondens Forskningsenhed. 2007).

What happens to the Employment of Native Co-Workers when Immigrants are Hired? Af Nikolaj Malchow-Møller, Jakob Roland Munch og Jan Rose Skaksen. (Study Paper No. 17. Rockwool Fondens Forskningsenhed. 2007).

Immigrants at the Workplace and the Wages of Native Workers. Af Nikolaj Malchow-Møller, Jakob Roland Munch og Jan Rose Skaksen. (Study Paper No. 18. Rockwool Fondens Forskningsenhed. 2007).

Indvandringen til Danmark ændrer karakter

I disse år kommer der en ny type indvandrere til Danmark. Mens tidligere generationer af indvandrere typisk kom fra mindre-udviklede lande, så stammer de nye i højere grad fra andre dele af verden, og de har udsigt til at få et anderledes arbejdsliv i Danmark.

Det viser analysen, som Rockwool Fondens Forskningsenhed har gennemført sammen med Centre for Economic and Business Research (CEBR), Handelshøjskolen i København.

Forskerne har i analysen, *Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse*, opdelt indvandrerne efter hvilket land, de kommer fra. Efter opdelingen tilhører indvandrerne én af fire grupper af lande. De kommer enten fra det gamle EU, de nye EU-lande ved udvidelsen i 2004, et andet udviklet land eller – som den sidste gruppe – et mindre-udviklet land.

Opdelt i disse grupper viser det sig, at der – på ganske få år – er sket et skred i, hvem der indvandrer til Danmark.

Som det fremgår af figur 1, har de, der kom til Danmark fra de mindre-udviklede lande, hidtil udgjort halvdelen af samtlige indvandrere. Sådan var situationen også blandt de nytilkomne indvandrere i perio-

FOTO: STIG STASIG

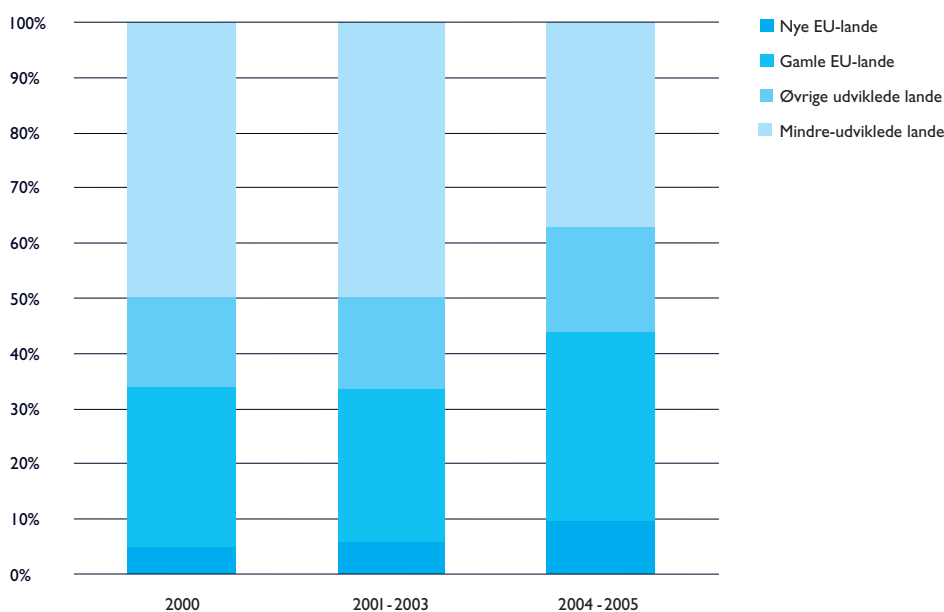
den 2001-2003, men i 2004 og 2005 ændrede billedet sig.

Det nye i 2004 og 2005 er, at indvandringen fra de udviklede lande udgør en langt større andel end tidligere. Og modsat: Andelen af indvandrere, der kommer fra mindre-udviklede lande, falder.

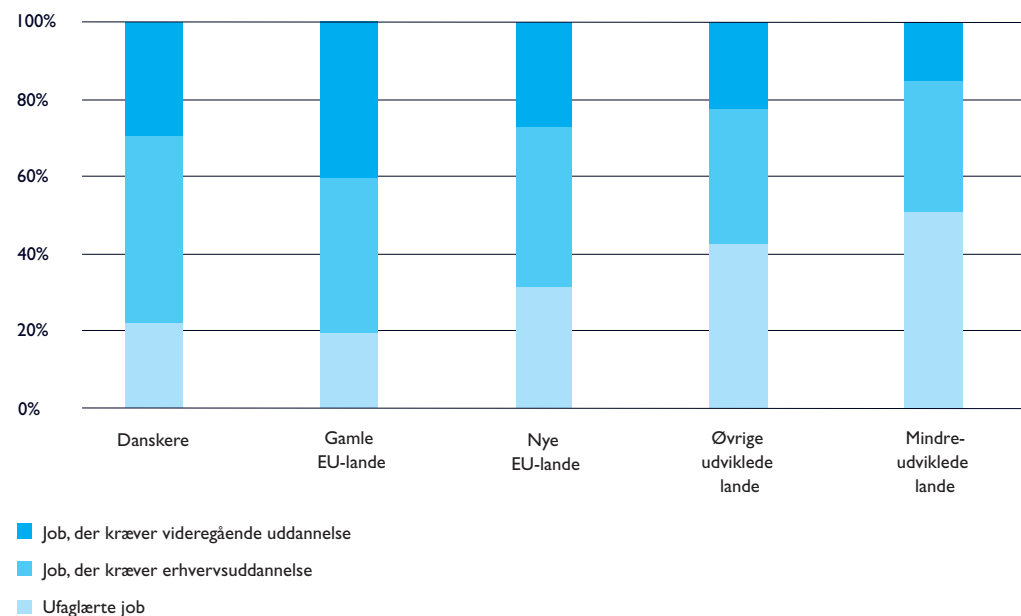
At der er sket denne ændring i, hvem der indvandrer til Danmark, er ikke overraskende. Bevægelsen er bl.a. påvirket af to forhold.

Første søjle viser sammensætningen af de indvandrere, der var i Danmark i år 2000. Omkring halvdelen stammer fra mindre-udviklede lande. Anden søjle viser indvandrere, der kom til i årene 2001-2003. De ligner til forveksling dem, der var i landet i forvejen. Tredje søjle viser de nye indvandrere i årene 2004-2005. Her fylder indvandrerne fra de mindre-udviklede lande mindre. Næsten to ud af tre indvandrere kommer nu fra EU-lande eller andre udviklede lande. Kilde: Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse.

FIGUR 1
Ny type indvandring. Indvandrerbefolkning i 2000 og de nytilkomne i 2001-2005.

Jobtyper for danskere og indvandrere, 2004

Kilde: Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse.

I figuren er de danske jobfunktioner delt op i tre typer. Det fremgår f.eks., at knap 30 pct. af danskerne er i job, der som regel kræver en videregående uddannelse. Det samme gør sig gældende for hele 40 pct. af indvandrerne fra de gamle EU-lande. I den modsatte ende ser man, at det blandt indvandrerne fra mindre-udviklede lande er de ufaglærte job, som er dominerende. De fylder godt 50 pct.

Det ene er de senere års stramninger af asyl- og indvandringspolitikken. Disse stramninger har betydet, at antallet af indvandrere fra især mindre-udviklede lande er faldet.

Det andet er, at det danske arbejdsmarked er blevet åbnet med EU's udvidelse mod øst i 2004.

Indtil videre er de nye EU-borgers adgang til det danske arbejdsmarked begrænset af den såkaldte Østaf-tale fra slutningen af 2003. Men fra den 1. januar 2008 kan overenskomstdækkede virksomheder ansætte østeuropæiske EU-borgere på lige fod med danskere.

Østeuropæerne fylder fortsat ikke meget på det danske arbejdsmarked, men antallet er stigende, og det har det været siden 2004. I starten af 2004 havde kun nogle få hundrede en arbejdstilladelse. Antallet var, bare tre år senere, steget til godt 12.000 aktive arbejdstilladelser.

To grupper skiller sig ud

Forskerholdet dokumenterer, at der er store forskelle på, hvordan det går de forskellige typer af indvandrere i Danmark.

To indvandrergrupper skiller sig konsekvent ud fra de andre. De ligger i hver sin ende, når man kigger på løn, kvalifikationer og jobtyper.

Den ene gruppe er, ikke overrasken-

de, indvandrerne fra de mindre-udviklede lande. De har de dårligste kvalifikationer, den laveste løn og de ufaglærte job (se artikel side 7).

Hvad, der måske er mere overraskende, er, at indvandrerne fra de gamle EU-lande ligger i top, uanset hvordan man kigger på dem. De klarer sig ualmindelig godt. Det går dem ikke bare bedre end andre indvandrere. De klarer sig faktisk bedre end indfødte danskere i gennemsnit.

Det betyder konkret, at de er vellønnede og bestrider job, hvor der stilles store krav til uddannelsesniveauet.

Veluddannede og højtloønnede

Som det fremgår af figur 2, er knap 30 pct. af de indfødte danskere ansat i job, hvor der typisk er krav om en videregående uddannelse. Det drejer sig f.eks. om job som sygeplejersker, lærere, advokater, ingeniører eller læger.

Når det gælder indvandrere fra de gamle EU-lande, så er hele 40 pct. ansat i stillinger, der typisk kræver en videregående uddannelse. Og de 40 pct. har – i gennemsnit – en løn, der er syv pct. højere end deres danske kolleger.

Forklaringen på, at det går så godt for denne gruppe, er formentlig, at en del af dem netop er taget til Danmark på grund af et attraktivt jobtilbud.

Indvandreres løn i forhold til danskeres løn, 2004

	Indtjening i forhold til en gennemsnitlig indkomst for danskere. For hver gang danskeren tjener 100 kr., tjener indvandreren ...	Indtjening i forhold til en dansker, der har samme uddannelse, køn, alder, job etc. For hver gang danskeren tjener 100 kr., tjener indvandreren ...
Gamle EU-lande	111 kr.	99 kr.
Nye EU-lande	97 kr.	96 kr.
Øvrige udviklede lande	94 kr.	97 kr.
Mindre-udviklede lande	90 kr.	96 kr.

Kilde: Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse.

Hvis man sammenligner indvandrere med den gennemsnitlige dansker, så viser det sig, at indvandreren fra det gamle EU tjener 11 pct. mere, og indvandreren fra mindre-udviklede lande tjener 10 pct. mindre end danskeren. Dykker man længere ned i tallene, viser det sig imidlertid, at en stor del af lønforskellene kan forklares med forskelle i køn, alder og jobfunktioner. Tager man højde for det, tjener alle grupper af indvandrere – også de, der kommer fra de gamle EU-lande – i underkanten af, hvad sammenlignelige danskere tjener.

Stramninger af asyl- og indvandringspolitikken

Siden årtusindskiftet er asyl- og indvandringspolitikken strammet en række gange.

Allerede i 2000 strammede SR-regeringen reglerne for familiesammenføring.

I 2002 gennemførte VK-regeringen en lang række ændringer – man afskaffede bl.a. de facto-flygtningebegrebet, ophævede retskravet om familiesammenføring og indførte 24-årsreglen, introduktionsydelse og starthjælp. Samtidig skærpede man betingelserne for at få permanent opholdstilladelse og skabte nye regler for at sende asylansøgere hjem.

Siden er reglerne om bl.a. ægtefællesammenføring og indfødsret blevet strammet.

Skat, arbejde og lighed

– en undersøgelse af det danske skatte- og velfærdssystem

Af Torben Tranæs (red.), Henrik Jacobsen Kleven,
Claus Thustrup Kreiner, Niels-Kenneth Nielsen og
Peder J. Pedersen.

Gyldendal, 2006. ISBN: 87-02-03002-0. 249 kr.

Ufaglærte

Den anden gruppe indvandrere, der skiller sig markant ud, er de, der kommer fra mindre-udviklede lande.

Tyrkere, pakistanere, somaliere og andre fra mindre-udviklede lande arbejder i langt højere grad end andre som ufaglærte. Mens ca. hver femte dansker har et arbejde, hvor der stilles lave uddannelsesmæssige krav, så gør det samme sig gældende for godt halvdelen af denne gruppe.

Som gruppe betragtet tjener indvandrere fra mindre-udviklede lande mindre, end danskerne gør i gennemsnit. Som det fremgår af tabel 1, tjener de 90 kr. for hver 100 kr. danskerne tjener. Dog er forskellen kun 4 kr. i timen, hvis man sammenligner danskere og indvandrere med nogenlunde samme alder og jobfunktion og med samme køn.

Denne beskedne forskel på 4 kr. relaterer sig så til de forhold, vi ikke kan sætte tal på i undersøgelsen.

Det kan for eksempel være sproglige barrierer, det kan også være fordi en ingeniøruddannelse fra Irak ikke matcher en tilsvarende dansk uddannelse – og så kan der være tale om diskrimination. Lønforskellen i sammenlignelige job for mennesker med en sammenlignelig baggrund er dog relativt lille.

En indvandrer er defineret som ... en person, som er født uden for Danmark af forældre, der ikke er danske. At de ikke er danske betyder, at de hverken har dansk statsborgerskab eller er født i Danmark. Det vil sige, at alle, der er født i Danmark, regnes for at være danskere. Det samme gælder personer født i udlandet, hvor mindst én af forældrene er dansk statsborger.

Denne analyse adskiller sig altså fra mange andre, hvor man fokuserer på, hvordan det går med indvandrere og efterkommere efter indvandrere. Efterkommerne regnes her for at være danske.

De betydelige lønforskelle, der optræder i første kolonne af tabellen, hænger sammen med, at indvandrere fra mindre-udviklede lande i langt højere grad end danskerne arbejder i ufaglærte job, hvor lønnen er relativt lav. Inden for gruppen af ufaglærte er der ikke noget, der tyder på, at de har nogen særskilt lav løn. Ifølge analysen er deres løn i gennemsnit blot to pct. lavere end den løn, deres ufaglærte danske kolleger tjener.

Fire grupper af indvandrere

Indvandrere kommer fra én af fire grupper. De fire grupper er:

1. Gamle EU-lande – består ud over Danmark af Tyskland, Frankrig, Italien, Belgien, Holland, Luxembourg, Irland, Storbritannien, Grækenland, Spanien, Portugal, Østrig, Finland og Sverige. Også Norge og Island regnes i denne undersøgelse med i denne gruppe.
2. Nye EU-lande efter udvidelsen i 2004 – består af Tjekkiet, Estland, Cypern, Letland, Litauen, Ungarn, Malta, Polen, Slovenien og Slovakiet.
3. Øvrige udviklede lande (iflg. FN's definition): Albanien, Andorra, Bosnien-Hercegovina, Bulgarien (medlem af EU fra 2007), Hviderusland, Kroatien, Liechtenstein, Makedonien, Moldova, Monaco, Montenegro, Rumænien (medlem af EU fra 2007), Rusland, San Marino, Schweiz, Serbien, Ukraine, Vatikanstaten samt USA, Australien, Canada, New Zealand og Japan.
4. Mindre-udviklede lande – alle andre lande.

Indvandrere fra mindre-udviklede lande arbejder i få brancher med høj risiko

De har ingen dokumenteret uddannelse. De koncentrerer sig i ganske få brancher. Og så har de lavtlønnede job, som er forbundet med en betydelig risiko for nedslidning.

Sådan lyder beskrivelsen af den store gruppe indvandrere, der igennem årene er kommet til Danmark fra de mindre-udviklede lande rundt om i verden.

Beskrivelsen stammer fra analysen *Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse*, hvor forskellige grupper indvandrere sammenlignes med danskere. Det viser sig, at indvandrere fra de mindre-udviklede lande på mange områder adskiller sig markant fra resten af arbejdsstyrken – det vil sige både danskere og indvandrere fra udviklede lande.

For det første er indvandrerne fra de mindre-udviklede lande væsentligt dårligere uddannede end andre: Mens to ud af tre danskere har en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse, så forholder det sig modsat med denne gruppe indvandrere, hvor to ud af tre ikke har nogen registreret uddannelse.

Rengøring og plejesektor

Danskere har alle mulige forskellige job – de er tømrere, bagere, bygningsarbejdere, pædagoger, lærere, kontorfolk, direktører og så videre.

Men sådan er det ikke for dem, der kommer fra mindre-udviklede lande. De koncentrerer sig få steder på arbejdsmarkedet, hvor de udfører opgaver, som indfødte danskere ikke i samme grad udfører.

F.eks. arbejder 27 pct. af indvandrerne fra mindre-udviklede lande med enten rengøring eller køkkenhjælp. Kun 4 pct. af danskerne har tilsvarende job.

Hvis man deler arbejdsmarkedet op i 111 typer job (såkaldte discokoder), skal man igennem de 13 mest populære job, før man har beskrevet jobbene for halvdelen af danskerne. Denne halvdel af danskerne er f.eks. folkeskolelærere, sygeplejersker, kontoransatte, bankansatte, pædagoger, plejhjemsassistenter, ekspe-

FOTO: STIG STASIG

dienter, bygningsarbejdere eller ansatte i forsvaret.

For indvandrerne fra de mindre-udviklede lande er der kun behov for 5 jobtyper, før man har beskrevet jobbene for halvdelen af gruppen. Ved siden af rengøring og køkkenarbejde drejer det sig om omsorg, ekspedition, slagteriarbejde og lagerarbejde.

Det fremgår af tabel 2, hvor meget de forskellige grupper af indvandrere adskiller sig fra danskere med hensyn til spredning på brancher.

TABEL 2
Indvandrere koncentrerer sig i få brancher, Indeks (2004)

Danskere	1
Indvandrere fra det gamle EU	0,91
Indvandrere fra nye EU-lande	0,80
Indvandrere fra øvrige udviklede lande	0,65
Indvandrere fra mindre-udviklede lande	0,57

Kilde: Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse.

Tabellen viser, hvordan indvandreres ansættelsesmønster er i forhold til danskerne. Danskerne arbejder i alle mulige brancher – og den fordeling af job er sat til værdien 1. Jo mere en gruppe indvandrere ligner danskerne, jo tættere er deres værdi på 1. Indvandrere fra mindre-udviklede lande har værdien 0,57, hvilket skyldes, at de i modsætning til danskerne koncentrerer sig i få brancher.

Markant flere indvandrere end danskere arbejder i højrisikjob. Det gælder i særlig grad indvandrere fra mindre-udviklede lande. Mens 5,6 pct. af danskerne arbejder i job med høj risiko for nedslidning, så gælder det samme for hele 27 pct. af indvandrerne.

Andel i højrisikjob, 2004

TABEL 3

Danskere	5,6 pct.
Indvandrere fra det gamle EU	6,2 pct.
Indvandrere fra nye EU-lande	14,7 pct.
Indvandrere fra øvrige udviklede lande	18,4 pct.
Indvandrere fra mindre-udviklede lande	27,0 pct.

Kilde: Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse.

Alle grupper af indvandrere er mere koncentrerede på brancher end danskerne. De grupper af indvandrere, der ligner danskerne mest, er dem, der kommer fra de gamle og de nye EU-lande, mens indvandrere fra mindre-udviklede lande skiller sig markant ud.

Fem gange flere i højrisikjob

Forskerne har samtidig analyseret forskellige gruppers tendens til at tage job, der er

forbundet med en stor risiko for førtidspensionering.

Det viser sig – se tabel 3 – at der er meget store forskelle på, hvor mange der er ansat i sådanne job. Mens 5,6 pct. af danskerne har et højrisikjob, så gør det samme sig gældende for hele 27 pct. af indvandrerne fra de mindre-udviklede lande.

De har – med andre ord – en fem gange større tendens til at være ansat i netop den type job.

Indvandrerne udgør godt fem pct. af de beskæftigede på det danske arbejdsmarked, men de er meget ujævnt fordelt på brancher. Med hele 29 pct. af samtlige ansatte er rengøringsbranchen suverænt den branche, der rummer flest indvandrere. I den modsatte ende ligger brancher som revisions- og bogføringsvirksomhed, advokater og visse typer af råstofudvinding, hvor andelen både i 1985 og 2003 var under 1 pct.

Brancher, hvor der er flest (top-5) indvandrere, 2003

TABEL 4

Indvandrerandele for branchernes arbejdsstyrke i procent. Tal i parentes viser andelen i 1985.	
Brancher med flest indvandrere	Pct.
Rengøringsvirksomhed	29 (7)
Taxikørsel	17 (5)
Restaurationsvirksomhed	15 (6)
Slagterier m.v.	10 (2)
Jernbaner	10 (2)

Kilde: Danmarks Statistik, IDA-databasen.

Indvandring har betydet øget konkurrence om ufaglærte job

Yngre danskere, uden uddannelse, har måttet betale en pris for den indvandring, der har været til Danmark frem til og med 2004.

Prisen er, at deres løn i 2004 var mellem én og fem procent lavere, end den ville have været, hvis der ingen indvandring havde været de foregående ti år.

Det viser den nye undersøgelse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed og CEBR.

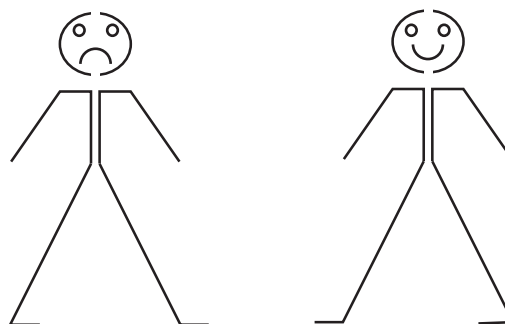
Ifølge undersøgelsen er netop de yngre ufaglærte fra 25 til 41 år den gruppe, der for alvor har mærket en konsekvens af indvandringen. På netop deres arbejdsmarked er andelen af indvandrere på ti år steget med fem procentpoint.

”Der er en betydelig usikkerhed om størrelsen af effekten, men, at der har været en negativ effekt for yngre uuddannede, er der ingen tvivl om,” siger professor Jan Rose Skaksen.

Effekt har der til gengæld stort set ikke været for dem, der har en videregående uddannelse. De har ikke oplevet nogen mærkbar negativ effekt af indvandringen.

De lavt uddannede konkurrerer med indvandrere – som i høj grad også har været lavt uddannede – om job. Prisen er: Lavere løn. De kan blive kompenseret af de positive effekter af indvandringen – f.eks. lavere priser på service, længere højkonjunktur etc.

De højt uddannede konkurrerer ikke med de mange lavt uddannede indvandrere. De betaler altså ingen pris. De vil til gengæld kunne glæde sig over de positive effekter af indvandringen fra mindre-udviklede lande – f.eks. lavere priser på service, længere højkonjunktur etc.

The Mariel Boatlift – mange indvandrere på én gang, men beskeden påvirkning af arbejdsmarkedet

I 1980 flygtede ca. 120.000 cubanere i løbet af kun fem måneder fra den cubanske havneby Mariel til Miami.

Omkring halvdelen af dem blev boende i og omkring storbyen, hvilket forøgede arbejdsstyrken i Miami med syv procent.

En stor del af dem, der blev, arbejdede inden for ganske få brancher, nemlig handel og service, i tekstilindustrien og i byggesektoren.

Økonomiprofessor David Card viste i 1990, at denne voldsomme og pludselige tilstrømning af flygtninge stort set ikke havde nogen effekt på hverken lønninger eller ledighed.

David Card forsøgte at påvise en effekt de første fem år efter indvandringen. Men effekten var fraværende, uanset om man målte på hvide, på afroamerikanere, på ikke-cubanske spansktalende, på tidligere flygtninge fra Cuba eller på alle lavt uddannede arbejdere.

Litteraturen har givet to overordnede forklaringer på, hvorfor effekten udeblev. Den ene er, at effekten reelt spredte sig over et større geografisk område end Miami, og den anden er, at efterspørgslen steg parallelt med stigningen i arbejdsudbuddet, fordi indvandrere også er forbrugere. De to forklaringer udelukker ikke hinanden.

De indvandrere, som er kommet til Danmark, har generelt været væsentligt dårligere uddannede end danskerne, og derfor har de højtuddannede danskere ikke mærket en øget konkurrence om jobbene. Det har de yngre uuddannede til gengæld – deres job blev der større konkurrence om. Det er med andre ord ikke indvandring i sig selv, der har givet de ulige effekter. De er derimod opstået, fordi mange af de indvandrere, der er kommet hertil, har haft lav uddannelse og lav erhvervs-erfaring. Det er forklaringen på, at navnlig de lavt uddannede har mærket indvandringen på lønnen.

Mange andre effekter af indvandring

Fokus i denne undersøgelse har alene været de direkte effekter af indvandring inden for forskellige alders- og uddannelsesgrupper, og her er konklusionen, at indvandring påvirker lønnen negativt for de yngre ufaglærte.

Hvad konsekvensen er på længere sigt, er ikke undersøgt her, men nogle bud er:

Det er meget sandsynligt, at der vil være nogle positive effekter af indvandringen for befolkningen som helhed –

specielt, hvis man tager højde for alle indirekte effekter.

F.eks. fordi den afdæmpede lønudvikling – som følge af at indvandrere besætter job, der alternativt ville være svære at besætte – kan bidrage til at hindre eller udsætte overophedning på arbejdsmarkedet og dermed forlænge en periode med høj vækst.

For befolkningen som helhed er det naturligvis også en fordel, at serviceydelser koster mindre, end de ellers ville have kostet, hvis lønningerne var højere.

Og så er det i øvrigt en oplagt mulighed, at en økonomi som den danske ikke selv kan præstere alle de kvalifikationer, der skal til for at bevare en jævn og høj økonomisk vækst.

Meget taler for, at effekten af indvandring er beskeden, men positiv, når det samlede regnestykke gøres op. Men effekten er langt fra ligeligt fordelt.

Alle vil i en vis udstrækning få glæde af evt. positive indirekte effekter af indvandring og udenlandsk arbejdskraft – men det nye studie her viser, at det først og fremmest er de lavt uddannede, som hidtil har båret omkostningerne.

Teorien peger ikke på entydig effekt

I den økonomiske teori er der ikke noget entydigt bud på, hvad der sker med indfødtes løn, når der vandrer ny arbejdskraft til et land eller et område. Der er derimod tre bud på, hvad der eventuelt kan ske.

Første bud er, at lønnen vil falde. Argumentet bygger på forudsætningen om, at indvandrerne kan det samme som værtslandets befolkning. Hvis det er tilfældet, så betyder indvandringen et større udbud af (samme slags) arbejdskraft. Efterspørger arbejdsgiverne samme mængde arbejdskraft som før, vil lønnen falde.

Andet bud er, at lønnen vil stige. Hvis indvandrere kan noget andet end de indfødte, kan de indfødte stå til at få en højere løn. Det gælder, hvis indvandrerne ikke konkurrerer med, men derimod understøtter de indfødtes kvalifikationer.

Tredje bud er, at der intet vil ske med lønnen. Hvis virksomhedernes efterspørgsel efter arbejdskraft stiger i takt med indvandringen, vil lønnen være uændret.

Efterspørgslen vil altid stige noget som følge af indvandring – men ikke som følge af pendling over landegrænserne – fordi indvandrere jo også forbruger en del af det, de tjener. Dette er hovedforklaringen på, at den langsigtede effekt af indvandring på samfundsøkonomien som helhed vil være beskeden – hvis nok indvandrere kommer i arbejde, vel at mærke.

Men selv i den situation vil udbud og efterspørgsel typisk ikke fordele sig jævnt på de samme markeder, og derfor kan en beskeden effekt for landet som helhed godt dække over store forskelle i, hvordan forskellige befolkningsgrupper påvirkes.

På den enkelte virksomhed påvirkes løn og beskæftigelse

Hver gang en ny gruppe mennesker får adgang til det danske arbejdsmarked, blusser debatten op.

Debatten om, hvorvidt ekstra hoveder og hænder betyder, at vores job bliver snuppet og vores løn dumpet.

Den rejste sig, da Grækenland i 1981 blev optaget i EU, den kom i 1986, da det var Spaniens og Portugals tur, og den opstod igen i 2004, hvor en række østeuropæiske lande kom ind i fællesskabet.

Diskussionen om indvandring, løn og ledighed er langt fra noget rent dansk fænomen. For eksempel var frygten for den polske blikkenslager ifølge flere iagttagere afgørende for, at det franske folk i maj 2005 stemte nej til EU's forfatningstraktat.

Der gives imidlertid ikke noget enkelt eller entydigt svar på, hvordan løn og ledighed påvirkes af indvandring. Svaret kommer an på en lang række forhold. For eksempel hvem, der kommer til landet, hvorfor de kommer hertil, og hvad de skal lave.

Som det fremgår af artiklen side 9, kan man vælge at analysere effekterne, når man kigger på det danske arbejdsmarked som helhed. Her fandt vi kun betydelige effekter for yngre uuddannede. Men uanset om resultatet der havde været nul, så kunne der godt være endog store effekter på virksomhedsniveau og på det individuelle niveau. Nogle grupper kunne f.eks. opleve store negative effekter, mens andre oplevede positive effekter eller var upåvirkede af indvandringen. Dette forhold kan man belyse ved at se på, hvilke effekter indvandringen har på de enkelte virksomheders ansatte.

De resultater, som gengives nedenfor, er effekten på løn og beskæftigelsessituationen for de danskere, der oprindeligt var beskæftiget i de virksomheder, som ansætter indvandrere.

Lønnen på den enkelte virksomhed

Spørgsmålet er altså: Hvad sker der med de indfødtes – danskernes – løn på virksomheder, hvor man ansætter flere indvandrere?

Svaret er på ingen måde givet på for-

hånd. Hvad der sker med den enkelte danskers løn, afhænger helt af, hvordan de nye kolleger påvirker hans eller hendes position under lønforhandlingerne. Måske bliver danskeren mere værdsat, fordi de nye kolleger viser sig at kunne mindre eller har kvalifikationer, der understøtter danskerens kvalifikationer. Det kan også gå den anden vej: Måske bliver danskeren mindre værdsat, fordi de nye kolleger i høj grad kan det samme og måske fungerer bedre, og fordi arbejdsgiveren nu på vellykket vis har fået en større verden at hente arbejdskraft fra.

Noget tyder på, at effekter i begge retninger gør sig gældende på det danske arbejdsmarked. Effekternes størrelse – og retning – afhænger af, hvilken type indvandrere, der bliver ansat.

Størst effekt – i en negativ retning – har det, hvis en virksomhed ansætter mange indvandrere fra mindre-udviklede lande – f.eks. fra Mellemøsten og Afrika.

Den beregnede sammenhæng viser, at en stigning på 1 procentpoint i indvandrerdelen betyder et fald i lønnen på 0,14 pct. for de indfødte danskere. Hvilket betyder, at der skal en stigning på 7 procentpoint til for at give en reduktion i lønnen på 1 pct.

En stigning fra 10 til 20 pct. indvandrere på en virksomhed fører således til en løn på 98,6 pct. af, hvad den ellers ville have været. Dvs., hvis 1 ud af virksomhedens 10 ansatte i forvejen var indvandrere, så vil en situation, hvor 2 ud af de 10 var indvandrere, føre til en løn på 98,6 pct. af, hvad den ellers ville have været.

TABEL 5

Konsekvenser af indvandring fra mindre-udviklede lande for løn og beskæftigelse

Bevægelse	Konsekvens for indfødte danskere
Fra 1 til 2 indvandrere ud af 10 ansatte	Lønnedgang på 1,4 procent
Fra 1 til 2 indvandrere ud af 10 ansatte	Hvis sandsynligheden for jobskifte før var 10 pct., er den nu 10,3 pct.
Fra 1 til 2 indvandrere ud af 10 ansatte	Hvis sandsynligheden for ledighed før var 5 pct., er den nu 5,7 pct.

Kilde: Udenlandsk arbejdskraft i Danmark – Konsekvenserne for løn og beskæftigelse.

Tilsvarende statistisk sikre negative effekter kan ikke findes i forbindelse med ansættelse af indvandrere fra andre lande – herunder østeuropæiske lande.

I artiklen på side 9 viste det sig, at indvandringen har dæmpet lønudviklingen for særlige grupper på arbejdsmarkedet, specielt for ufaglærte mellem 25 og 41 år, mens andre grupper har været relativt upåvirkede.

Under dette gemmer sig altså, som det lige er beskrevet, at de, der (inden for en gruppe) har været jobmæssigt tættest på indvandrerne fra de mindre-udviklede lande, er blevet ramt mere negativt på lønnen end andre tilsvarende danskere.

Indvandring rammer altså lønmæssigt skævt – både på det mere overordnede arbejdsmarkedsniveau og på virksomhedsniveau. Og det er de uuddannede danskere, som først og fremmest bliver ramt.

Fra job til ledighed

Et andet tilbagevendende tema i indvandrerdebatten er spørgsmålet om, hvorvidt ansættelse af indvandrere forøger danskerens risiko for at blive ledige. De historiske erfaringer tyder ikke på, at der er langsigtede beskæftigelsesmæssige konsekvenser af indvandring. Alligevel kunne der godt være betydelige kortsigtede effekter gennem en tilpasningsperiode.

Og faktisk viser det sig, at der er sådanne tilpasningseffekter. Indvandrere erstatter til en vis grad danskere: Når de rykker ind, rykker der nogle danskere ud. Det gælder især, når indvandrerne kommer

fra Østeuropa eller fra mindre-udviklede lande.

Men der er tilsyneladende en væsentlig forskel på, om indvandrerens kommer fra den ene eller anden del af verden: Når der ansættes østeuropæere, så flytter danskerne til andre job, ikke til arbejdsløshed.

Hvis, derimod, indvandrerne kommer fra de mindre-udviklede lande, stiger risikoen for, at danskerne efterfølgende oplever en periode med ledighed. Havde danskerne på virksomheden i forvejen en risiko for ledighed på f.eks. 5 pct., så vil en stigning i andelen af indvandrere på virksomheden fra 10 til 20 pct. få risikoen for ledighed til at stige til 5,7 pct. Dvs., hvis 1 ud af virksomhedens 10 ansatte i forvejen var indvandrere, så vil en situation, hvor 2 ud af de 10 er indvandrere, betyde en stigning i ledighedsrisikoen for de oprindeligt ansatte danskere fra 5 pct. til 5,7 pct.

Sandsynligheden for jobskifte stiger i øvrigt også, når der kommer indvandrere fra mindre-udviklede lande til virksomheden. Hvis sandsynligheden for dansk jobskifte i forvejen var 10 pct., og andelen af indvandrere stiger fra 10 til 20 pct., så vil danskernes sandsynlighed for jobskifte stige til 10,3 pct.

Det viser sig endvidere, at disse effekter primært gælder for ufaglærte. Danskerne med en videregående uddannelse er kun påvirket af én gruppe indvandrere, nemlig indvandrere fra de gamle EU-lande. Hvis en virksomhed ansætter den type indvandrere, er der en tendens til, at danskere med videregående uddannelse i højere grad forlader netop den virksomhed; men de bliver ikke ledige.

”Samlet set viser studierne altså, at der er målelige lokale effekter forbundet med indvandring – både beskæftigelses- og lønmæssigt. Og ligesom ved arbejdsmarkedseffekterne er det i særlig grad de ufaglærte danskere, der må holde for,” siger forskningschef Nikolaj Malchow-Møller fra CEBR og Syddansk Universitet.

FOTO: STIG STASIG

Mange flere østeuropæere i landbruget har ikke givet lavere løn til danskerne

Landbruget er et interessant casestudie, når man skal give et bud på, hvilke konsekvenser EU's østudvidelse får for det danske arbejdsmarked, idet landbruget kan siges at have taget forskud på østudvidelsen.

I landbruget er andelen af udenlandsk arbejdskraft nemlig vokset meget. Og mange af dem, der har valgt at arbejde inden for landbrug og gartneri i Danmark, kommer fra Østeuropa.

Siden midten af 1990'erne er andelen af udenlandsk arbejdskraft i landbruget tredoblet – fra ca. to procent af lønmodtagerne i 1995 til seks procent i 2004. Til sammenligning er andelen af indvandrede blandt alle lønmodtagere kun steget fra tre procent i 1995 til fem procent i 2004.

At andelen af indvandrere i landbruget er vokset så meget, er bemærkelsesværdigt. Men mindst lige så bemærkelsesværdigt er det, at sammensætningen af den udenlandske arbejdskraft har ændret sig.

I 1995 var ca. 10 pct. af indvandrerne i landbruget fra Østeuropa – i 2004 var der

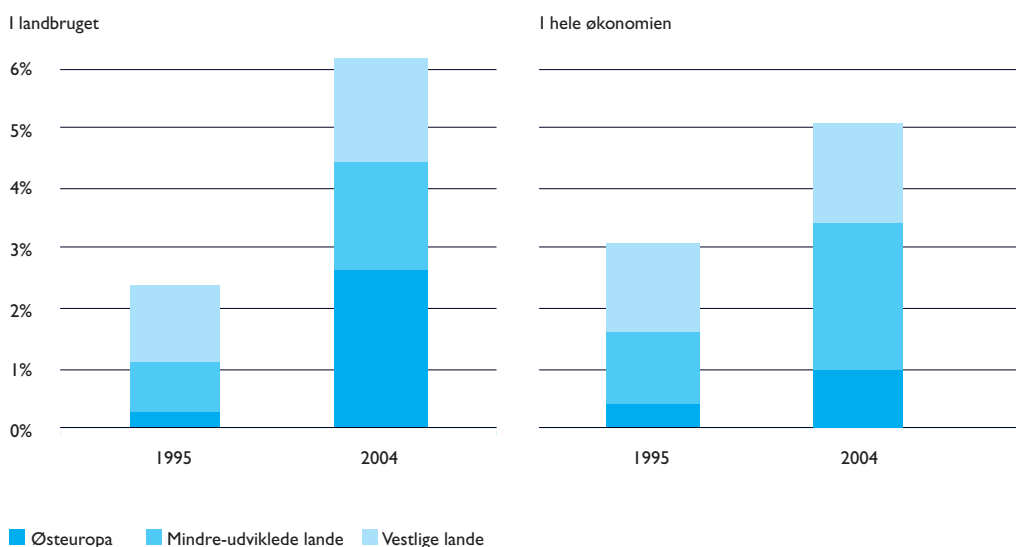
tale om ca. 40 pct. Omvendt er indvandrere fra vestlige lande og fra mindre-udviklede lande kommet til at fylde relativt mindre i landbruget.

I økonomien som helhed har der kun været en yderst begrænset vækst i østeuropæernes andel af lønmodtagerne. Til gengæld er indvandrere fra mindre-udviklede lande kommet til at fylde langt mere.

Landbruget kan dermed bruges til at sige noget mere om, hvordan østeuropæerne vil påvirke økonomien, og hvordan de adskiller sig fra øvrige indvandrere.

At østeuropæerne især er kommet til at fylde mere i landbruget, kan hænge sammen med, at landbruget har været udpeget som et såkaldt flaskehalsområde. Når noget er erklæret flaskehals, har arbejdsgiverne haft meget lettere ved at få lov til at ansætte østeuropæisk arbejdskraft. Med EU's udvidelse mod øst bliver der fra den 1. januar 2008 fri adgang for overenskomstdækkede virksomheder i alle erhverv til at ansætte østeuropæisk arbejdskraft.

FIGUR 3
Andel af indvandrere i landbrug og i hele økonomien opgjort på landegruppe, 1995 og 2004

Figuren viser, at indvandrere fra Østeuropa er kommet til at fylde mere blandt den udenlandske arbejdskraft i landbruget. Tendensen i landet som helhed er den samme, men dels er der tale om en meget mere beskedne ændring, dels udgør østeuropæerne en mere begrænset andel af indvandrerne. Kilde: Udenlandsk arbejdskraft i landbruget. Omfang, udvikling og konsekvenser.

Lønudviklingen i landbruget

Der kan være flere forklaringer på, at landbruget i højere grad end andre erhverv har ansat arbejdskraft fra udlandet, herunder især fra Østeuropa.

En forklaring kan være, at erhvervet har haft vanskeligt ved at skaffe dansk arbejdskraft. En anden, at den udenlandske arbejdskraft er bedre eller billigere end den danske. Og så kan der være tale om en kombination af de to.

Uanset årsagen er det interessant at studere, om – og i givet fald hvordan – den store tilgang af udenlandsk arbejdskraft har påvirket lønnen i landbruget. Alt andet lige trækker et stigende udbud af arbejdskraft – f.eks. på grund af indvandring – isoleret set i retning af lavere løn end ellers. Forklaringen er den simple, at der er flere til at konkurrere om de ledige job.

Tre forhold omkring lønnen i landbruget er værd at fremhæve.

For det første er lønnen lav sammenlignet med lønnen på det ufaglærte arbejdsmarked i almindelighed. I 1994 tjente ansatte i landbruget i gennemsnit kun 92 pct. af lønnen blandt ufaglærte i hele landet.

For det andet er lønnen til danskere ansat i landbruget betydeligt højere end lønnen til indvandrere ansat i landbruget. Ikke mindst østeuropæerne er langt dårligere lønnet end danskerne. Mens danskerne i 2004 tjente 93 pct. af lønnen på

Antallet af østeuropæere i dansk landbrug har været kraftigt stigende i de seneste år. FOTO: STIG STASIG

det ufaglærte arbejdsmarked, tjente østeuropæerne kun 74 pct. af denne løn. Forskellen mellem danskere og østeuropæere bliver mindre, hvis man korrigerer for forskelle i uddannelse, køn, alder mv., og desuden ser bort fra ansatte under 25 år (praktikanter mv.). Men selv når man gør det, er der fortsat en forskel på ca. 10 pct. i 2004.

For det tredje er der i de senere år – hvor der er kommet mange indvandrere til landbruget – sket et lille fald i gennemsnitslønnen til danskere ansat i landbruget set i forhold til lønnen for ufaglærte i alt.

Tabellen viser, at lønnen i landbruget er lavere end på det ufaglærte arbejdsmarked i al almindelighed, og forskellen er blevet en smule større siden årtusindeskiftet. Danskerne er klart de højest lønnede i landbruget, mens østeuropæere ligger i bund med en løn, der er ca. 20 pct. lavere end danskernes. Kilde: Udenlandsk arbejdskraft i landbruget. Omfang, udvikling og konsekvenser.

TABEL 6
Timeløn til ansatte i landbruget relativt til ufaglærte i hele landet, 1993, 2000 og 2004

	1993	2000	2004
I alt	0,91	0,94	0,92
Danskere	0,92	0,95	0,93
Vestlige lande	0,85	0,89	0,85
Østeuropa	0,82	0,69	0,74
Mindre-udviklede lande	0,86	0,81	0,86

Landegrupper i landbrugsanalysen

Vestlige lande: Dækker Vesteuropa, USA, Canada, Australien og New Zealand.

Østeuropa: Dækker hele Østeuropa, herunder Rusland, Hviderusland og Ukraine.

Mindre-udviklede lande: Dækker øvrige lande, herunder Tyrkiet, Pakistan samt øvrige asiatiske og afrikanske lande.

Østeuropæerne og danskerne

Kigger man nærmere på, hvor indvandrerne ansættes, så viser det sig, at det er de landbrug, der skaber job, der især ansætter østeuropæiske indvandrere. På dette punkt minder østeuropæerne mere om indvandrere fra mindre-udviklede lande end om indvandrere fra de udviklede lande.

Men indvandrere fra Østeuropa ser også ud til i højere grad at kunne erstatte danske arbejdere, end tilfældet er for de andre typer af indvandrere. Om nedgangen i antallet af ansatte danskere på landbrug, der ansætter østeuropæere, er en direkte konsekvens af, at der ansættes flere østeuropæere, eller om den foregår passivt ved, at danskere erstattes med østeuropæere, når de forlader arbejdsstedet, kan dog ikke afgøres med sikkerhed.

Men resultatet kan forklare, hvorfor en stigende anvendelse af østeuropæisk arbejdskraft på et landbrug er forbundet med højere gennemsnitslønninger for de ansatte danskere – uden tilsyneladende at påvirke den enkelte ansatte danskers løn: De dårligst lønnede danskere på et landbrug erstattes af østeuropæere, hvorved gennemsnitslønnen som helhed stiger. Denne effekt genfindes ikke på samme måde for de øvrige typer af indvandrere.

**Anna Piil Damm
Marie Louise Schultz-Nielsen
og Torben Tranæs**

En befolkning deler sig op?

Med denne bog formidles resultaterne af en detaljeret analyse, hvor hele Danmark blev opdelt i sammenhængende boligområder på mellem 150 og 600 familier. Denne detaljeringsgrad er helt ny i en dansk sammenhæng. I *En Befolkning deler sig op?* analyserer Rockwool Fondens Forskningsenhed således, hvordan befolkningen fordeles sig på boligområder: Er det rigtigt, at befolkningen er meget delt op? At de højtlønnede ikke bor i de samme områder som de lavtlønnede? At de uddannede ikke bor de samme steder som dem uden uddannelse? At indvandrere ikke bor de samme steder som danskerne? Og at de arbejdende ikke bor de samme steder som dem uden arbejde? Og deler vi os mere op i dag end tidligere?

Særlige analyser afdækker de integrationsmæssige konsekvenser på arbejdsmarkedet af en høj koncentration af ikke-vestlige flygtninge i opholdskommunen.

Bogens resultater kommenteres af minister for flygtninge, indvandrere og integration Rikke Hvilshøj, politisk ordfører for Socialdemokraterne Henrik Sass Larsen og forskeren Svein Blom.

Forskningsobjektet, "blanding kontra opsplittning", er og navnlig vil blive et vigtigt tema i den faglige og politiske debat i de kommende år.

**Gyldendal, 272 sider, 279 kr.
Indlagt CD-Rom med gengivelse af
bogens kortmateriale**

Rockwool Fondens Forskningsenhed. Nyhedsbrev (ISSN 1396-1217) udgives for at informere offentligheden om resultaterne af den løbende forskning i Enheden, herunder også stof af almindelig nyhedsmæssig værdi. Nyhedsbrevet er ikke ophavsretligt beskyttet og må frit citeres eller kopieres med fornøden kildeangivelse (kun fotos er undtaget fra dette).

Ansvarshavende redaktører: Forskningschef Torben Tranæs og formidlingschef Bent Jensen. Forskningsenhedens øvrige medarbejdere er: Praktikant Lars Højsgaard Andersen, seniorforsker Jens Bonke, forskningsassistent Johannes K. Clausen, forskningsassistent Peter Fallesen, seniorforsker Lars Pico Geerdsen, forsker Camilla Hvidtfeldt, forskningsassistent Rasmus Landersø, forsker Claus Larsen, forskningsassistent Ane Ring Laursen, forsker Marie Louise Schultz-Nielsen, sekretær Mai-britt Sejberg og forskningsassistent Peer Skov.

Evt. praktiske spørgsmål i forbindelse med nyhedsbrevet besvares af Mai-britt Sejberg på tlf. 39 17 38 32. Fax: 39 20 52 19. Adresse: Sejrgade 11, 2100 København Ø.

E-post: forskningsenheden@rff.dk. Hjemmeside: www.rff.dk.